

A.O. Spatay¹, M.M. Baibekova², K.N. Karazhigitova³, A.K. Eralina⁴

^{1,2} Silkway Халықаралық университеті,

^{3,4} Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті

ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ БІЛІМНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ӘДІСНАМАЛЫҚ ТҰЖЫРЫМДАМАЛАРЫ: КЕШЕ; БҮГІН ЖӘНЕ ЕРТЕҢ?

Аңдатпа

Бұл мақалада үздіксіз кәсіби білім берудің қазіргі таңдағы теориялық және әдіснамалық аспектілері терең де аса мағыналы дәрежеде талданады.

Жалпы алғанда, үздіксіз білім беру тұжырымдамасы өткен ғасырдың 80-ші жылдары әлемдік білім беру жүйелерінің қалып, жағдайы мен болашағын зерттейтін халықаралық ұйымдардың құжаттарында (ЮНЕСКО, Римдік клуб және т.б.) орын алып, алғаш рет көрініс берді.

Заманауи тұжырымдамаларда үздіксіз білім адамның ерте жасынан бастап бүкіл өмірінің тұрақты формасы деп қарастырылады. Үздіксіз білім алуда өзін-өзі оқыту ерекше орынға ие, сондықтан да адамның өзі жеке тиісті білімдерге ие болып, ақпарат жинап, қайнар көздермен жұмыс жасауға қажетті шеберліктерін дамыту аса маңызды.

Аталмыш мақалада академик А.М. Новиков ілімі негізінде және оның заманауи білімді дамыту проекциясындағы инновациялық ғылыми-практикалық әлеуеті негізіндегі үздіксіз кәсіби білім беру идеяларын мағыналап саралау қадамдары жасалады.

Кілт сөздері: үздіксіз білім, үздіксіз кәсіби білім беру, құзіреттілік, құзіретті білім беру, үздіксіз кәсіби білім стратегиялары, интеграция, ақпаратты-коммуникативті мәдениет.

Spatay A.O.¹, Baibekova M.M.², Karazhigitova K.N.³, Eralina A.K.⁴

^{1,2} SILKWAY International University,

Shymkent, Kazakhstan

^{3,4} South-Kazakhstan State Pedagogical University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPTS OF CONTINUING PROFESSIONAL EDUCATION: YESTERDAY; TODAY AND TOMORROW?

Abstract

This article analyzes the current theoretical and methodological aspects of continuing professional education at a deep and significant level.

In General, the concept of continuing education is reflected for the first time in the documents of international organizations (UNESCO, the Rome club, etc.) that study the state, state and prospects of the world's educational systems in the 80-ies of the last century.

In modern concepts, continuing education is considered as a stable form of a person's entire life from an early age. Self-education occupies a special place in continuing education, so it is important to develop a person's ability to have their own knowledge, collect information, and work with sources.

This article will take steps to understand the ideas of continuing professional education based on the teachings of academician am Novikov and his innovative scientific and practical potential in the projection of the development of modern education.

Keywords: continuing education, continuing professional education, competence, competence-based education, strategies for continuing professional education, integration, information and communication culture.

Spatay A.O.¹, Baibekova M.M.², Karazhigitova K.N.³, Eralina A.K.⁴

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ КОНЦЕПЦИИ НЕПРЕРЫВНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ВЧЕРА; СЕГОДНЯ И ЗАВТРА?

Аннотация

В данной статье анализируются современные теоретические и методологические аспекты непрерывного профессионального образования в глубоком и значительном уровне.

В целом, концепция непрерывного образования впервые отражена в документах международных организаций (ЮНЕСКО, Римский клуб и др.), изучающих состояние, состояние и перспективы мировых образовательных систем в 80-е годы прошлого века.

В современных концепциях непрерывное образование рассматривается как стабильная форма всей жизни человека с раннего возраста. Особое место в непрерывном образовании занимает самообразование, поэтому важно развивать умение человека обладать собственными знаниями, собирать информацию, работать с источниками.

В данной статье будут предприняты шаги по осмыслению идей непрерывного профессионального образования на основе учения академика А. М. Новикова и его инновационного научно-практического потенциала в проекции развития современного образования.

Ключевые слова: непрерывное образование, непрерывное профессиональное образование, компетентность, компетентностное образование, стратегии непрерывного профессионального образования, интеграция, информационно-коммуникативная культура.

Кіріспе. Бүкіл өмір бойына бір рет қана білім алуға болады ма деген мәселе – ықпалым заманнан бері адамзат баласын толғандырып келген. Үнемі оқу қажеттігі туралы алғашқы ұсыныс-пікірлер ежелгі жазбаларда: Библия, Құран, Талмудта, Платон, Аристотельдің айтқан пікірлерінде, тіпті «Ғасыр өмір сүр-ғасыр оқы!» деген халық нақылдарында да орын алып келген. Осылайша, үздіксіз білім мәселесі ерте өткенде пайда болды, бірақ оның өзекті қажеттілігін адамзат тек қана XX ғ.аяғында сезе бастады. Бұл заманауи қоғам әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының динамикалылығымен анықталады. Аса қарқынды өзгермелі қоғам талаптарына сай келу үшін және өмірде қажетсіз болып қалмас үшін, адам үнемі өзінің білім қорын үнемі толтырып, толықтырып отырып, әрі жалпы және кәсіби мәдениетін арттырып, өзінің шығармашылық әлеуетін дамытып отыруға тиісті[2, 126].

Өткен ғасырдың 80-ші жылдары әлемдік білім беру жүйелерінің қалып, жағдайы мен болашағын зерттейтін халықаралық ұйымдардың құжаттарында (ЮНЕСКО, Римдік клуб және т.б.) үздіксіз білім беру тұжырымдамасы орын алды. Тұжырымдаманың мәні адамның үздіксіз өзін жетілдіру мен өзін жүзеге асыру қажеттілігін қанағаттандыратын өмірлік білім, «оқытушы қоғам» идеясы болып табылады.

Бастапқыда үздіксіз білім идеясы ересектерді оқыту мәселесі сияқты қарастырылды. Сонымен бірге заманауи психологияның адамның дамуы бір шеңберде шектеліп қалмай, өмір бойына және соған қарай табысты да өнімді жалғамды деген тезистері ескерілді. Үздіксіз білім адамға түрлі өмір кезеңдерінде әлеуметтік рөлдердің ауысуында жеңілдік береді делінген, әрі жеке-дара, топтық өмір сапасын жекелік, әлеуметтік және кәсіби даму арқылы жақсартатындығы айтылған.

Негізгі бөлім. Заманауи тұжырымдамаларда үздіксіз білім адамның ерте жасынан бастап бүкіл өмірінің тұрақты формасы деп қарастырылады. Адамның білім алуы процесіне тек қана арнайы оқу-тәрбие мекемелері ғана қатысып қоймайды, сонымен бірге отбасы, ғылыми орталықтар, ерікті емес қоғамдар, бұқаралық ақпарат құралдары, мешіт-шіркеулер және т.б қатысады. Әрі ересектерді оқыту мен балаларды оқытудың тиімділігі өзара өте тығыз байланысты. Мәдениетті, әлеуметтік белсенді ата-аналар, білімді педагогтар-баланың табысты дамуының қажетті алғышарты екендігін дәлелдеудің аса қажеті шамалы. Керісінше, сауаттылық кемшін ситуациясында бала нағыз тиісті білім дәрежесіне ие бола алмайды [2, 126].

Үздіксіз білім – бұл адамның білім алуға бағытталған, жеке басының барлық қыры мен қабілеттерін дамытуға және оқуға деген ұмтылысын, түрлі әлеуметтік әрі кәсіби міндеттерді

орындауға дайындайтын, елдің ғана емес әлемдік дамуға қатысуға арналған іс-әрекеті болып табылады.

Үздіксіз білімнің негізгі ұстанымдарын келесідей етіп құрастыруға болады:

- білім беру жүйесінің адамға және оның кейбір ерекшеліктері мен түпкілікті қажеттіліктеріне бағдарлану;
- білім беру жүйесінің демократизмі кеңдігі, оның қолжетімділігі, кез-келген сатысының ашықтығы және әркімге жынысы, әлеуметтік жағдайына, дене қалпына қарамастан ашық.;
- білім беру жүйесінің түрлі сатыдағы жұртшылық категориясының қызығушылығына және оқыту стилі мен қарқынына тез, әрі жылдам реакция білдіруі;
- Әрбір ниеті мен қалауы бар адамға оған ыңғайлы уақыт пен орында білім алу қызметін дамыту;
- түрлі білім алу түрлерінің бірлігі (ақылы курстар, қызығуларына қарай клубтар және т.б.), қоғамды «оқытатын» және «оқитындар» деп қайта құратын «білім алаңын» құрауы;
- электрондық технологияны адамдардың өмірлерінің кез-келген кезеңінде білім алуы мақсатында қолдануы [2, 126].

Қазіргі таңда адамның білімінің барлық факторларының өзара әрекетін қамтамасыз ететін үздіксіз білім жүйесі жасалуда. Бұл жүйеде жетекші рөл адамның жан-жақты дамуының негізін қалайтын, білім алу мен өзін-өзі оқыту базасын қамтитын білімге беріледі. Үздіксіз білім алуда өзін-өзі оқыту ерекше орынға ие, сондықтан да адамның өзі дербес түрде білімдерге ие болып, ақпарат жинап, қайнар көздермен жұмыс жасауға қажетті шеберліктерін дамыту аса маңызды.

Білімнің үздіксіздігіне қамқорлық жасау көптеген мемлекеттердің әлеуметтік саясатының маңыздысы, ал өзін-өзі үздіксіз оқыту бұқаралық қозғалысқа айналды, онда адамдардың еңбегі, оқуы мен сауығы интеграцияланады [2, 126].

Ресейде ғана емес, тіпті шетелдерде де үздіксіз білім берудің принциптерін жасау мен оны жүзеге асыру жөнінде Ресей Академия қоғамының академигі Александр Михайлович Новиков үлкен еңбек сіңірді. Оның шығармашылық ілімі орасан ғылыми еңбектерден тұрады, әрі ол бірқатар ғылыми теориялар мен тұжырымдамалардың негізін қалаушы болып табылады, оның ішінде үздіксіз кәсіби білім беру теориясының да авторы, әлемде кәсіби педагогика жайлы оқулықтың авторы. Ол ғаламат орасан кеңістікте сілтеме жасалатын ғалым-авторлардың алғашқы бестігінде орын алады.

А.М. Новиков, заманауи таңда білім жүйесінің маңыздылығын анықтай отырып, ең алдымен оның мәнділігін тілге тиек етеді: «Қазір келесі шындық мойындалады, яғни әрбір елдің және адамзаттың прогрессивті дамуының негізі болып АДАМ, оның адамгершілік ұстанымы, көпжоспарлы табиғи жаратылысты іс-әрекеті, оның мәдениеті, білімділігі мен кәсіби құзіреттілігі табылады» [2, 126].

Бүгін білімге жаңа қоғамда өзекті рөл берілетіні айқын болып отыр. Көптеген заманауи зерттеулер ең алдымен не нәрсеге оқыту және қалай оқытуға емес, кімді және кім оқытады дегенге бағдарланады. Адамның жан-жақты дамуы үшін қажетті әлеуметтік-педагогикалық жағдайларды жасаудың, оның шығармашылық өзін-өзі байқатуы үшін барлық дегенді жасау қажет уақыт келді. Ал негізгі механизм, яғни білім беру процесі оған барлық жақтан себепші болып көмектесуі қажет.

Әлі күнге дейін қолданылатын дидактикалық жүйеде баланы үйрету бұл оқытудың формалары, мақсаты, мазмұны мен әдістемелерді дұрыс таңдауы деген сөз. Егер оқушы ең басты тұтынушы бола отырып, білім беру процесі алаңында қажетті білімді ескеріп саналы түрде сезінбесе, ереже бойынша мұғалім дидактикалық процесс құрай отырып, босқа жұмыс жасайды, себебі осы кезде осы процестің басты құраушылары, яғни оқушылар өз бойларында нені өзгерту керектігін терең және саналы түсінбесе.

А.М. Новиков былай деп жазады: «Білім бүгінде қоғамда экономиканың негізі болып отыр. Әрі білім ерекше экономикалық ресурс, оны қолдану барысында артатын құбылыс. Білімді беруде оны беретін мұғалімде азайып кетпейді, ал оқып-білім алушыда ол білімнің жалпы көлемі артып жоғарылайды. Білімді шырақ деп елестетуге болады: оның жарығы егер де одан басқа шыраққа жағып алатын болса да әлсіз болып қалмайды» [2, 936].

Заманауи білімнің «мәдениет адамына» бағдарлануы педагогикалық қоғамды жаңа міндеттер мен мақсаттарды технологиялық шешудің жолдарын іздеп табуға итермелейді. Олар «білім» мен «шеберлік» категориялар алаңында ашылмай, «интеллектуалды мәдениет», «адамгершілікті мәдениет», «ақпаратты-коммуникативті мәдениет», «техникалық мәдениет», «кәсіби мәдениет» және т.б. түсініктер алаңында ашылулары тиіс [2, 126]. Бұл өз кезегінде өзінің артынан «мазмұн» мен «оқыту процесі» түсініктерінің ауысуы мен тактикалық бөлінуін (форма, әдістемелер) алып

келеді, себебі олар оқып-білім алушы мен оқып білім алатындардың өзара бірлескен іс-әрекетінде өзін-өзі анықтау тұрғысынан тікелей ажырағысыз байланысты болып келеді.

Бүгінгі таңда көптеген адамдардың пікірінше білім беру жүйесінің дамуына құзіреттілікті бағыт көп әсер етеді. Берілген бұл бағыт оқып-білім алушылардың маңызды деген практикалық міндеттер мен жеке тұлғасын дамытуға қатысты құзіреттер тұжырымдамасына негізделген. «Құзіреттілік-бұл практикалық іс-әрекетке деген дербес жүзеге асатын қабілет, өмірлік пролемаларды шешуге қабілет, әрі ол қабілет оқып-білім алушылардың оқу мен өмірлік тәжірибелері, оның құндылықтары мен бейімділіктеріне негізделеді[2, 126].

Осы арада Туркия республикасы Анкара қаласындағы Гази университетінің Педагогикалық факультетінде

2019 ж.ж.аралығында өткен тағылымдама барысында өзіміз куә болған тәжірибені тілге тиек еткізіміз келеді. Педагогикалық факультет профессоры, доктор Южель Гелишли мырзаның басшылық етуімен өткен іс-тәжірибе кезінде осы университеттің « » мамандық студенттерімен зерттеліп отырған тақырып аясы шеңберінде констатациялық эксперименттің батареясы, яғни бірнеше әдістемелер мен сауалнамалар жүргізілді.

Тәжірибелік-эксперимент бөлімі.Үздіксіз білім беру жүйесінде жеке тұлғалардың белсенділік танытуы және белсенділікпен эксперимент сынақтарына қатысып үн қосулары аса маңызды. Сондықтан көршілес республика елінің студенттері болашақ педагогтар қаншалықты белсенді екендігін білу біздер үшін аса маңызды, әрі қызықты болды. Сондықтан да, болашақ педагогтардың лидерлік сапаларын дамыту деңгейлерін айқындау үшін қолданылатын әдістемеге жүгіндік. Туркия елі студенттерінің белсенділік деңгейін анықтау мақсатында сауалнама алынды.

Енді осы сауалнаманы өзіміздің жоғары оқу орны студенттерімен жүргізе отырып, екі елдің студенттерінің белсенділік дәрежелерін салыстыру сынды ауыр міндет тұр, яғни салыстырмалы корреляциялық талдау жасау керек.

Диагностикалау барысында болашақ педагогтардың көшбасшылық (лидерлік) сапаларын дамыту үшін алдымен жеке тұлғалық лидерлік сапалар туралы түсініктерін білу мақсатында, оның ішінде белсенділік, субъектілік, жауапкершілік, дербестік деңгейін анықтау міндеті мақсат етіп қойылды. Студенттердің белсенділік деңгейін анықтау үшін сауалнаманы құрдық.

Тәжірибелік-экспериментке қатысушы респонденттермен Гази университеті Педагогикалық факультетінің (бақылау тобы бойынша «Басқару және психологиялық бағдарлама» мамандығы студенттерінен - 48 студент, ал эксперимент тобы бойынша аталмыш университеттің «Әлеуметтік ғылымдарды оқыту» мамандығы студенттерінен - 53 студент) №1 сауалнама және таңдап алынған әдістеме бойынша тест-сауалнама жүргізілді.

Тәжірибелік-эксперимент барысында сауалнама мен тест-сауалнамаға қатысқандардан алынған мәліметтер белсенділік – ұйымдастырушылық әрекетке ұмтылатын тұлғаға өте қажет қасиеттердің бірі екендігін, айналасындағы адамдар арасында көшбасшылық рөлге ие болғысы келетіндерге қажет сапа деп тұжырымдауға мүмкіндік берді.

Сонымен бірге диагностикалау барысында біздің пікірімізше, көшбасшы өз сипатына (ұйымдас-тырушы, құлшынбалы, шабыттандырушы, т.б.) қарамастан ұйымдастырушы қызметін атқарады, яғни, оң нәтижелерге қол жеткізу үшін ұйымдастырушылық қабілетке ие болуы керек [2, 126].

Кесте 1 – Анықтаушы, констатациялық эксперименті бойынша 2018-2019 оқу жылындағы 2-ші курс студенттерінің белсенділік деңгейлерінің (%) пайыздық көрсеткіштері

Деңгейі	Бақылау тобы (48 студент)	Эксперименттік топ (53 студент)
Жоғары	23%	20%
Орта	37%	39%
Төмен	40%	41%

Кесте 2 – Қалыптастырушы эксперименттен кейінгі 2019-2020 оқу жылындағы болашақ педагогтардың белсенділік деңгейлерінің даму көрсеткіштері (%)

Деңгейі	Бақылау тобы (48 студент)	Эксперименттік топ (53 студент)
Жоғары	23%	34%
Орта	52 %	76%
Төмен	25%	10 %

Экспериментке дейінгі, яғни 2-курстағы және эксперименттен кейінгі 4-курстағы нәтижелерді салыстыратын болсақ, бақылау тобын құраған «Педагогика және психология» мамандығы студенттерінің белсенділік деңгейлерінің көрсеткіштері шамамен бұрынғы деңгейіне қарағанда, тек 20%-ға артқандығын байқаймыз. Ал эксперимент тобында айқындаушы эксперименті бойынша 2 курс студенттерінің белсенділік деңгейлерінің көрсеткіштерін қалыптастырушы эксперименттен кейінгі білім алушылардың соңғы бітіретін оқу жылымен салыстырғанда болашақ педагог маман ретінде алынған белсенділік деңгейлерінің көрсеткіштері 28%-ға өскендігін байқадық. Аталмыш сауалнамадан алынған алғашқы эмпирикалық мәліметтерді сандық және сапалық талдау барысында болашақ педагогтардың көшбасшылық сапаларын дамыту үшін ең алдымен жеке тұлғалық лидерлік сапалар туралы ұғымдарын білу мақсатындағы, соның ішінде белсенділік, субъектілік, жауапкершілік, дербестік деңгейін анықтау міндеті жүзеге асырылды. Осының негізінде студент тұлғасының жастық ерекшеліктеріне сәйкес лидерлік сапаларының жиынтығын тереңірек зерттеу қажет деп тұжырымдаймыз.

Ал эксперименттік топтағы, яғни “Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану” мамандығындағы зерттелуші студенттердің белсенділік деңгейлері біршама артқандығын көруге болады. Белсенділік деңгейлерінің орташа көрсеткіштері бар зерттелушілер саны 67 % пайызын құраған. Ал төмен көрсеткіштері бар зерттелушілер саны эксперименттік топтағы зерттелушілер санының тек 20% құрады. Сонымен, эксперименттік топта белсенділік деңгейлерінің 28%-ға жағымды өскендігі анықталды. Бұл бізбен ұйымдастырылған дамытушы-қалыптастырушы іс-шаралардың болашақ педагогтардың белсенділік деңгейлерін дамытудағы тиімділігін дәлелдейді.

Жалпы, алдағы уақытта Туркия еліндегі Гази университетінің Педагогикалық факультеті мен Шымкент қаласындағы мемлекеттік және жеке меншік университеттерінің Педагогикалық факультет студенттерінің белсенділік және көшбасшылық қасиеттерінің салыстырмалы эксперименттік талдауын жасау міндеті кезек күттірмей тұр.

Бұдан жасалатын қорытынды: диссертациялық зерттеу жұмысының болжамы, яғни үздіксіз кәсіби білім беру жағдайында білім алушы болашақ педагогтардың, студенттердің белсенділік қасиеттері мен көшбасшылық сапалары үздіксіз кәсіби білім беру жүйелілігіне, білім беру сапасына, педагогикалық шеберлікке тәуелді болып келеді[2, 126]. Жалпы болжам төмендегі міндеттердің шешілуімен тығыз байланысты:

1. Тәжірибелік-эксперименттік жұмыс процесі барысында жеке тұлғаның көшбасшылық қасиеттері әлеуметтік маңызды іс-әрекетте қалыптасады, әрі ол осы іс-әрекетке студенттердің белсенді, қызығушылықты қатынасы байқалатыны дәлелденеді.

2. Студенттік шақ жеке тұлғаның көшбасшылық қасиеттері қалыптасуы үшін сензитивті болмақ, себебі жастық шақ үшін кәсіби және өмірлік жоспарлар құру тән, әрі осы кезде дүниетаным қалыптасып, идеал мен өмірлік құндылықтар анықталады. Шындыққа белсенді қатынас және оны өзгертуге деген ұмтылыс, дербестіктің артуы мен өз іс-әрекетіне жауаптылық студенттерді ішкі және сыртқы социумдағы әлеуметтік маңызды іс-әрекеттерге тартылуға жеткізеді.

3. Жеке тұлғаның көшбасшылық сипаттары, коммуникативті және ұйымдастырушылық шеберліктері түрлі деңгейлерде байқалады: жоғары, орташа, төменгі. Студенттердің көшбасшылық қасиеттерінің қалыптасқандығының көрсеткіштері келесілер болады: белсенділіктің, құлшынбалылықтың, дербестік пен шешімге келгіштіктің жоғары деңгейде байқалуы; дамыған коммуникативті және ұйымдастырушылық шеберліктер; практикалық іс-әрекеттің жағымды тәжірибесінің болуы мен белсендінің беделін ішкі және сыртқы социумда мойындау.

4. Көшбасшылық қадір-қасиеттердің қалыптасу моделі, үлгісі педагог пен студенттің тығыз өзара іс-әрекеті болуын білдіреді[2, 126].

Ағылшын тілі оқытушыларын, мұғалімдерін даярлауды сапалы да үздіксіз жүйелі сабақтастықпен басқарудың заңдылықтарын қарастыру бірқатар себептерге орай туындайды: мұғалімдер даярлауды ғылыми негізде басқарудың қажеттілігі; мұғалімдер даярлауды жүйелі де сапалы басқарудың себеп-салдарлық байланыстарын анықтап, түсінудің қажеттілігі; басқарудың

нәтижесі мен оның салдарын алдын-ала болжап, бағалаудың маңыздылығы; үздіксіз білім беру жүйесіндегі мұғалімдер даярлау процесін заманауи талаптарға сай жетілдірудің қажеттілігі[2, 126].

А.М. Новиков, өзі енгізген «құзіретті бағыт, көзқарас» инновациясына теориялық негіздеме береді. Ресейлік педагогика мен психологияда тіпті бұрын шеберліктерді қалыптастыру теориясы жасалынды. Е.А. Милерянный (70-ші жылдар XX ғ.), шеберліктер тар технологиялық мағынада қарастырылмай, сезімдік, интеллектуалды, еріктік, шығармашылық, эмоционалды жеке тұлға қасиеттерін қосып алатын күрделі құрылымдық қосылыстарды білдіреді, қарап тұрсақ шеберліктерді түсіну құзіреттерді түсінуден гөрі кеңірек[2, 126]. Бірақ шеберліктердің қалыптасу теориясы аса сұранысты бола қоймады. Ағылшын тілінде «шеберлік» түсінігіне аналог жоқ. Білім беру тәжірибесі білім берудің іс-әрекеттік бағыттылығымен соқтығысқанда ағылшын-американ білім ортасында “competence” термині пайда болды- ал ресейлік авторлар оны дереу қағып алды» [2, 546].

Құзіретті-бағытталған кәсіби білім беру – бұл өмірге заманауи әлеуметтік-экономикалық алғышарттармен келген, нарықтық экономикамен пайда болған өзгерген ситуацияларға кәсіби білімнің реакциясы болады. Нарық заманауи таңдағы маманға мамандарды даярлаудың бағдарламаларында ескерілмеген немесе жеткіліксіз ескерілген жаңа талаптардың тұтас кешенін ұсынады. Бұл талаптар сол не өзге пәнмен байланысты болмайды, олар пән үсті сипатта болады, аса айрықшалығымен дараланады. Олардың қалыптасуы жаңа мазмұнды емес (пәндік), кейбір педагогикалық технологияларды қажет етеді. Осы аталған талаптарды кейбір авторлар базалық, түпкі дағдылар дейді (В.И. Байденко), кейбіреулер – кәсіп үсті, базисті біліктіліктер деп атайды (А.М. Новиков) [2, 126].

Эксперттердің бірқатар бөлігі XX ғ.басында әрбір 20-30 жылда білімнің жаңаруы болып отырды дейді, қоғам сөйтіп консервативті білім жүйесін сақтай отырып, заманауи білім жетіспеушілігін аса сезе қоймады. Бүгінгі күні білімдер жыл сайын 15% -ға жаңаруда, әрбір 6 жыл сайын. Көптеген елдерде орын алған дәстүрлі базалық білім құрылымдары өзінің инерциялық күшіне қарай әлемде болып жатқан өзгерістерге аяқ ілесіп үлгере алмауда[2, 126].

Соңғы екі онжылдықта «өмір бойы білім алу» (ағылш. lifelong learning) әлеуметтік-экономикалық даму жолдарының біріне айналып отыр, білімге құрылған ақпараттық қоғамның қалыптасу құралына да айналып отыр. Еуропалық Саммит кеңесі 2000-ші жылы наурызда Лиссабонда өткен болатын, Еуропаның сөзсіз білімге ғана құрылған қоғамдық эрасына енген деді, әрі келесі пікірді басты деп санады: экономика мен қоғамға табысты өту, ауысу білімге негізделе сүйене отырып, өмір бойы барысында оқып білім алу тұжырымдамасымен қатар жүруі тиіс[2, 126].

А.М. Новиков былай деп пікір білдіреді: «Динамикалық үнемі өзгермелі қоғам тұсында білім де динамикалық сипатта болуы керек. Бұл қасиет үздіксіз білім беру түсінігінен құралады. Егер де индустриализм қоғамында адам 10-15 жыл оқыса, сосын таңдаған орнында өмір бойы жұмыс жасаса, ал енді алған білім тез, әрі жылдам ескіріп қалады, сол үшін үнемі қайта оқып білім шыңдау қажет болып отыр. Қазіргі орын алып отырған білім жүйесі мұндай талаптарға дайын емес. Үздіксіздік- постиндустриалды қоғамға тән жаңа білім сипаты болып отыр.

Білім өмірлік әрі өлмес мәңгі болып барады. Бүгінгі факт ертең жаңылыққа айналып отыр. Бұл әрине фактілерді оқуға деген қарсылық емес, дегенмен ертеңгі мектеп ақпарат беріп қана қоймай, онымен жұмыс жасау тәсілдерін де беру керек. Мектеп оқушылары мен студенттер ескі идеяларды лақтырып тастап, оларды қашан және қалай ауыстыру керектігін білулері тиіс. Қысқасын айтқанда, олар оқи алуға, қайта оқуға және оқуға үйренулері тиіс» [19, 406].

Үздіксіз кәсіби білім халықаралық құжаттар контекстінде білімді, дағдылар мен кәсіби құзіреттілікті арттыру мақсатындағы жан-жақты бағытталған оқу іс-әрекеті болып ұсынылады.

Прагматикалық көзқарас тұрғысынан үздіксіз кәсіби білім еңбек ресурстарының өндірістік қоғамның талаптарына және жаһандық нарықтың жүзеге асуына адаптациялану шаралары ретінде қарастырылады. Жұмыс беруші үшін өзекті білім қоры бар жұмыскері болу ол экономикалық қажеттілік, ал еңбек нарығы талаптарына жауап беретін білімдер, дағды, шеберлік пен құзіреттер қорын, жүгіне ие болу және осы еңбек нарығына сұранысты болып өмір бойы қажет болу-жұмыскердің экономикалық міндеті. Үздіксіз кәсіби білім беру стратегиясы келесі кезеңдерден тұрады: тиісті дағдыларды алу үшін міндетті кәсіби білімнің болуы; білім, дағды, шеберліктердің жаңарып отыруы; тек қана кәсіби дағдыларға ғана оқу емес, сонымен бірге өмірлік маңызды, әрі адамға қажетті, қызықты құзіреттерге оқу.

Үздіксіз кәсіби білім алу әдістеріне келесілер жатады: формальды (кәсіби білімді бірінші рет алу, қосымша кәсіби білім алу, институционалды құрылымдар арқылы адамда бар әрі тән білімдері деңгейіне сай білім, шеберлік пен дағдыларын жаңартып отыру); формальды емес – институционалды құрылған білім секторларынан тыс оқып білім алу (жұмыс орындарында, мұражай, қоғамдық орталықтарда, клубтар мен кәсіподақтарда және т.б.).

Ең маңыздысы үздіксіз кәсіби білім беру экономикалық нарықтың көптеген субъектілерінің қызығушылығын қамтамасыз етеді, әрі жұмысшының еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілігін, жұмысшының жеке тұлғалық дамуын да, оның азаматтық ұстанымының да белсенді қалыптасуын және үнемі жеке тұлғасының шығармашылық әлеуетінің байып отыруын да қамтамасыз етіп отырады.

РАҚ-ң академигі А.М. Новиков жаңа постиндустриалды қоғамның еншісіне білім өзекті шешуші тиісті болатындығын меңзеген ғалымдардың қатарынан болды. Бірақ ол сонда да нақты мына пікірді жиі айтады: «енгізгелі білім «инновациялары» керосин шамын жетілдіруге жасалған әрекеттерді елестетеді, бұрыннан электр жарығы бар екендігін ұмытпайық! [2, 56].

Неліктен сонда да керосин шамын жетілдіруді қоймаймыз? Бұл сұраққа жауап-заманауи педагогтың инновациялық іс-әрекетті меңгеруге деген дайындығының түзулігі мен қабілеттілігінде болар.

Қорытынды. Бүгін біздің қоғамда бүкіл білім жүйесін жаңарту үшін шынайы алғышарттардың барлығы жасалған. Сапалы білім- болашақта табысқа жеткізетін нәрсе сол, өзгеше өмір сапасы (өзін -өзі оқытуға үйрететін және өмір бойы сол білімді қолдануға болатын білім), яғни, білімнің үздіксіздік құрылымы басымдық танытып келеді.

«Бүгінгі күні болашақ аса жылдам орнауда. Ол – саясат пен экономиканың, мәдениет пен әлеуметтік қоғамның, жеке-дара және қоғамдық қарым-қатынастар өзгерістерінде, өмір салтының өзгерісі мен оның стандарттарының өзгерісінде көрініс тауып отыр. Болашақ бұрынғы кезеңдерге қарағанда өте жылдам орнауда.

Оның басты себебі – адамзаттың өз дамуының мүлдем жаңа түріне қоғам өзгеруіне сай ауысуы болып отыр.

Болашақпен кездесуге дайындық қажет. Және ол дайындықты даярлау қажет. Оның ішінде бірінші кезекте осы болашақ үшін білім жүйесін даярлау өте қажет. Себебі «... жаңа постиндустриалды қоғамда білімге өзекті шешуші рөл беріледі» [20, 6 б].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Үздіксіз кәсіби-педагогикалық білім беру жүйесін сабақтастықпен басқару. Монография. - Алматы, 2010. - 264 б.*
- 2. Кулюткин Ю.Н, Тарасов С.В. Образовательная среда и развитие личности // Новые знания. - М., 2001. - № 1. - С. 6-7.*
- 3. Быкова, В.В. Непрерывное образование: тенденции и перспективы развития в условиях университета / В.В.Быкова. – М.: Новые знания, 2002. – № 5. – С. 57 – 61.*
- 4. Байденко, В.И. Модернизация профессионального образования: современный этап / В.И. Байденко, Джерри ван Зантворт. – М.: Европейский фонд образования 2003. – 160 с.*
- 5. Белозерцев, Е.П. Высшая педагогическая школа в системе непрерывного образования: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Е.П.Белозерцев. – Л., 1990. – 40 с.*
- 6. Началдзян А.А. Психологическая адаптация: механизмы и стратегии. - М.: Эксмо, 2010.*
- 7. Беляев Г.Ю. Педагогическая характеристика образовательной среды в различных типах образовательных учреждений: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. - М., 2000. - 157 с.*
- 8. Педагогика профессионального образования: Учеб. пособие для студ. высших пед. учеб. заведений / Е. П. Белозерцев и др. / Под ред. В. А. Сластенина. – М.: Академия, 2004. – 368 с.*
- 9. Ломакина. Т.Ю. Концепция непрерывного профессионального образования / Т.Ю.Ломакина. – М.: ИТИП РАО, 2005. – 45 с.*
- 10. Исламшин, Р.А. Модель непрерывного образования педагогических работников (Научные основы функционирования): Автореф. ... дис. док. пед. наук. – Казань, 1996. – 41 с.*
- 11. Поляков О.Г. Концепция профильно-ориентированного обучения английскому языку в высшей школе: дис. ... док. пед. наук: 13.00.02. – Тамбов, 2004. – 308 с*
- 12. Методика преподавания иностранных языков: общий курс: Учеб. пособие / Отв. ред. А.Н. Шамов. – М.: АСТ: АСТ-Москва: Восток – Запад, 2008.*
- 13. Олпорт, Г. Становление личности: избранные труды / Г. Олпорт. – М.: Смысл, 2002 - 464 с.*

14. Буланова М.В. Педагогика И ПСИХОЛОГИЯ высшей ШКОЛЫ: учеб. пособие для вузов /М.В. Буланова - Топоркова. РОСТОВ - на Дону; Феникс, 2002. - 539С.
15. Петерсон Л.Г. Непрерывное образование на основе деятельностного подхода // Педагогика. 2004. № 9. С. 21-27.
16. Сорокопуд Ю.В. Педагогика высшей школы: учеб. пособие. Ростов н/Д: Феникс, 2011.
17. Владиславлев, А.П. Непрерывное образование: проблемы и перспективы / А.П.Владиславлев. – М.: МГУ, 1978. – 168 с.
18. Новиков А.М. Профессиональная педагогика: монография. М.: Эгвест, 2008.
19. Новиков А.М. Постиндустриальное образование: монография. М.: Эгвест, 2008. 151 с.
20. Прохорова Г.Е. К вопросу о педагогической инноватике // Педагогические исследования в условиях инновационного развития России (День науки на кафедре технологий и профессионального образования): сборник научных трудов / под ред. В.А. Кальней. М.: АСОУ, 2014.220 с.